

Tento dokument odráža iba názory svojich autorov a Európska komisia nenesie zodpovednosť za akékoľvek použitie informácií, ktoré sú v ňom uvedené.

Zhrnutie

správy o súčasnom stave projektu Ad-PHS

Úvod: Osobné služby a služby pre domácnosť v celej Európe

6.3 miliónov osôb v súčasnosti pracuje v oblasti osobných služieb a služieb pre domácnosť (PHS) v celej Európe, čo predstavuje asi 3.4% celkovej zamestnanosti v EÚ. Ako oblasť zamestnania má PHS výrazný potenciál rastu. Bude potrebné zvýšiť počet pravidelných zamestnancov PHS, aby boli splnené rastúce požiadavky na PHS, z ktorých mnohé vyplývajú z demografických zmien, ku ktorým dochádza v celej Európe, ako aj z meniacich sa očakávaní vo vzťahu k poskytovaniu starostlivosti a podpory.

Taktiež z rodového hľadiska je prospešná každá forma verejnej podpory PHS, pretože ženy predstavujú veľkú väčšinu poskytovateľov PHS, a to v rámci legálnej aj nelegálnej ekonomiky, a aj ako členovia rodiny, ktorí plnia úlohy v domácnosti a opatrovateľské úlohy v neplatenej sfére.

Ciele projektu Ad-PHS

Cieľom projektu Pokrok v oblasti osobných služieb a služieb pre domácnosť (Ad-PHS) je vytvoriť spoločný diskurzívny rámec ohľadne PHS medzi rôznymi zainteresovanými stranami v rôznych členských štátoch. To znamená povedomie o rôznych definíciách PHS v rôznych členských štátoch a spoločné komunikačné úsilie s cieľom nájsť definíciu, ktorá je uskutočniteľná pre všetkých naznačených aktérov, spoločnú klasifikáciu rôznych prístupov používanú na podporu tejto oblasti a spoločné chápanie usmernení pre konanie, ktoré by podporilo jej ďalší rozvoj. Cieľom tohto projektu bolo preto porozumieť tomu, ako PHS v súčasnosti fungujú v rôznych kontextoch, aké sú výzvy, ktorým čelia, a využiť tieto informácie na vytvorenie rámcov, ktoré podporujú všetky členské štáty EÚ pri vypracovaní svojich vlastných politík PHS.

Presnejšie povedané, dosahovanie cieľov sa realizuje prostredníctvom prípravy východiskových informácií a organizovania tematických pracovných seminárov v každej krajine, kde sa informácie zhromažďujú a analyzujú a súbežne sa identifikujú perspektívne postupy.

Projekt Pokrok v oblasti osobných služieb a služieb pre domácnosť zhrnul stav PHS v 21 členských štátoch EÚ: Rakúsko, Belgicko, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Nemecko, Maďarsko, Írsko, Taliansko, Luxembursko, Malta, Holandsko, Poľsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španielsko a Švédsko. Zdôrazňuje význam PHS pre Európsku úniu a navrhuje prístupy k analýze PHS na vnútroštátnej úrovni.

Rovnako sa počíta s navrhovaním rozvoja PHS v rôznych prostrediach (usmernenia pre štruktúry spoločenského dialógu, systémy sociálnych poukážok, profesionalizácia, práva a povinnosti zainteresovaných strán, digitálne platformy a siete, pracovné družstvá, ako aj iniciovanie celoeurópskeho dialógu, najmä prostredníctvom záverečnej konferencie.

Ústredný význam PHS

Európska komisia definuje PHS ako „širokú škálu aktivít, ktoré prispievajú k prospechu rodín a osôb v domácnosti: starostlivosť o deti (CC), dlhodobá starostlivosť (LTC) o staršie osoby a osoby so zdravotným postihnutím, upratovanie, doučovanie, opravy domov, záhradnícke služby, podpora IKT, atď.“¹

V súčasnosti majú členské štáty rôznu mieru profesionalizácie a formalizácie v súvislosti s PHS. Výrazné spoliehanie sa na migračné reťazce, medzi členskými štátmi ako aj s tretími krajinami, a z toho vyplývajúci význam finančných prevodov pre niektoré členské štáty zvyšujú význam vytvorenia spoločného európskeho rámca pre riešenie PHS. Takýto rámec by mal byť súčasťou pripravovaných iniciatív EÚ, ako je plánovaný *akčný plán o európskom pilieri sociálnych práv* a akákoľvek iniciatíva spojená so službami starostlivosti (*Zelená kniha o starnutí, Záruka pre dieťa, Stratégia rodovej rovnosti a Európska stratégia pre oblasť zdravotného postihnutia*).

Tvorcovia politiky môžu najlepšie podporovať rozvoj PHS vo svojich krajinách, ak jasne pochopia konkrétne problémy, ktorým tieto odvetvia čelia, a hlavné priame a nepriame účinky spätnej návratnosti spojené s činnosťami PHS, ako aj prístupy, ktoré navrhli iné krajiny za podobných okolností. Z tohto dôvodu má zásadný význam porozumieť tomu, aký dopad mali politiky v krajinách s vyspelými nástrojmi PHS.

Opatrovateľské a neopatrovateľské služby

Pokiaľ ide o celkové ciele projektu, na vytvorenie rozsiahleho prehľadu o súčasnom stave PHS v celej Európe bude poskytnutá prístupná kategorizácia úloh. Dve hlavné kategórie činností v oblasti PHS sú *opatrovateľská práca* a *neopatrovateľská* alebo práca v oblasti reprodukcie. *Opatrovateľskú* prácu zabezpečuje v domácom prostredí externý opatrovateľ a sústreďuje sa na osobu. Zabezpečuje fyzické prosperovanie osôb ako aj ich prístup k ľudským právam a účasť na spoločenskom živote (ktorý prebieha v domácom prostredí). *Neopatrovateľské* činnosti sú spravidla zamerané na objekt a podporujú údržbu alebo prípravu priestoru alebo objektu priamo súvisiaceho s domácom prostredím.

Strany zapojené do pracovných vzťahov

Definovanie a porozumenie PHS si vyžaduje jasný zmysel vzťahov medzi koncovým *používateľom* (jednotlivcom alebo domácnosťami, ktoré outsourcujú činnosti PHS); *zamestnancom* (pracovníkom plateným za vykonávanie činností PHS), *zamestnávateľom* (poskytovateľom služieb alebo samotným koncovým používateľom), a *štátom* (ako ústrednou inštanciou, ktorá stanovuje pravidlá hry poskytovaním finančných prostriedkov, tvorbou a implementáciou právnych noriem, vývojom

¹ Európska komisia (2012): Pracovný dokument útvarov Komisie o využívaní potenciálu zamestnania v oblasti osobných služieb a služieb pre domácnosť, ktorý je sprievodným dokumentom ku „Oznámeniu Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. Smerom k ekonomike bohatej na pracovné miesta“, str. 4.

nástrojov, reguláciou zmlúv a vykonávaním kontrol).

Rôzne pracovné vzťahy

Pracovné vzťahy v rámci PHS potom naberajú rôzne formy. Vykonávajú sa buď v *priamom pracovnom pomere* (Francúzsko je jedným z príkladov, kde je tento model najrozšírenejší) a vyznačujú sa skutočnosťou, že konečný používateľ legálne vystupuje z pozície strany, ktorá zamestnáva pracovníka PHS. Konečný používateľ niekedy využíva výhody plynúce z podpory sprostredkovateľa, ktorý má zmluvu o sprostredkovaní pracovného vzťahu. Ďalším spôsobom organizácie vzťahov PHS je využitie *poskytovateľa služieb*. Tieto vzťahy teraz tvoria väčšinu vzťahov v rámci PHS v EÚ (Belgicko má výrazne rozvinutý a verejne podporovaný systém poskytovateľov služieb, v ktorom sú pracovné normy stanovené kolektívnou zmluvou a organizácie sú zodpovedné za správu miezd a benefitov, podobne ako napríklad Fínsko, Francúzsko, Taliansko, Španielsko a ďalšie). Jeden z najnovších variantov sprostredkovateľského vzťahu zahŕňa vývoj online platforiem, napr. Rakúsko, Nemecko, Dánsko a Írsko. Tieto ponuky služieb sú však často súčasťou súkromných spoločností za účelom dosiahnutia zisku, pričom tieto pôsobia na hranici zákonnosti a nie sú vždy súčasťou oficiálne implementovaného prostredia služieb. Dohoda s poskytovateľom služieb môže zahŕňať *samostatne zárobkovo činné osoby*, čo je najpravdepodobnejšia verzia pri neopatrovateľských službách (napr. vo Švédsku). V prípade samostatne zárobkovo činných poskytovateľov služieb, organizácia/vzťah pozostáva výlučne zo živnostníka/vlastníka firmy PHS, ktorý môže ťažiť z regulačných prvkov vnútroštátnych nástrojov (avšak výzvy, ktoré sú často spojené s priamym zamestnaním subjektu, ako sú transparentnosť, neistota, pracovné práva a sociálna ochrana, sú stále problematické).

Výzvy pri formalizácii PHS

V súčasnosti sú PHS v mnohých krajinách mimo politického záujmu alebo iba čiastočne regulované, čo odzrkadľuje stále prevládajúci posun smerom k štruktúrnemu ignorovaniu dôležitosti tohto odvetvia. Na rozdiel od toho, projekt Ad-PHS navrhuje klásť väčší dôraz na výrazný príspevok týchto služieb ku všetkým sociálnym aspektom spoločnosti, čím sa PHS stávajú výborným príkladom myšlienky sociálnej investície. Jednou z najväčších výziev, ktoré bránia rozvoju PHS, je ich sklon k nelegálnym pracovným vzťahom (preferovaným napr. osobitnými štruktúrami trhu práce, v dôsledku vyšších nákladov na legálne zamestnanie, politickými a migračnými režimami). V mnohých prípadoch si koncoví používatelia a pracovníci naďalej vyberajú nelegálne pracovné vzťahy, a to aj za prítomnosti nástrojov určených na stimulovanie legálnej práce, kvôli medzerám a nedostatkom v existujúcom regulačnom rámci.

Hodnotenie nástrojov podporujúcich rozvoj PHS

PHS trpia nedostatkom *transparentnosti* služieb (rozsah, v akom sú účel a vlastnosti nástroja jasné a zrozumiteľné pre všetky strany), *prístupnosti* služieb (schopnosť všetkých koncových používateľov a pracovníkov využívať nástroj); *funkčnosti* služieb (rozsah, v akom nástroj funguje podľa plánu); *trvalej udržateľnosti* služieb (miera, do akej dokáže nástroj v dohľadnej budúcnosti pokračovať v uspokojovaní potrieb krajiny v oblasti PHS). Existujúce prístupy politiky k riešeniu týchto problémov spadajú do troch kategórií: *financovanie*, *riadenie procesov* a *riadenie kvality*. Správa o súčasnom stave projektu hodnotí rôzne prístupy k riešeniu týchto problémov.

Tento projekt je financovaný
Európskou úniou.
(Ad-PHS - VS/2018/0344)

Mechanizmy v nástrojoch PHS

Výzvam je potrebné čeliť prostredníctvom rôznych stratégií alebo prístupov, ktoré sa zameriavajú na to, ako zlepšiť *financovanie, riadenie procesov a kvalitu*. V rámci jedného nástroja politiky často funguje viac mechanizmov súčasne. Preto nástroje, napr. sociálne poukážky, vyzerajú a fungujú v rôznych členských štátoch odlišne.

Mechanizmy, ktoré zohľadňujú *financovanie* PHS, sa často zameriavajú na zníženie nákladov na služby pre používateľa a zároveň na zabezpečenie toho, aby sa platba za zamestnanca zvýšila alebo zostala konkurencieschopná v porovnaní s nelegálnou mzdou na trhu, pričom *mechanizmy riadenia procesov* sa snažia uľahčiť interakcie aktérov v rámci PHS. Nástroje môžu napríklad určiť spôsoby, akým koncoví používatelia získavajú prístup k službám PHS. Navyše cieľom politik *riadenia kvality* je motivovať koncových používateľov a pracovníkov k aktívnemu výberu normálnej legálnej práce PHS založenej na jej vynikajúcej kvalite v porovnaní s nelegálnou prácou. Mechanizmy, ako sú vzdelávacie programy alebo certifikácia pre zamestnancov a značky alebo štítky pre zamestnávateľov, označujú súlad s predpismi, znalosťami odvetvia, zručnosťami a schopnosťami pracovníkov a spoľahlivosť.

Perspektíva do budúcnosti

Projekt Ad-PHS zapojil kľúčové zainteresované strany z 21 členských štátov prostredníctvom série kurzova seminárov týkajúcich sa vnútroštátnych diskusií o PHS. Je však náročné zhromaždiť komplexné informácie o situácii PHS vo všetkých členských štátoch, na ktoré sa vzťahuje projekt. Vzhľadom na zjavnú potrebu regulácie PHS a veľký záujem o implementáciu nástrojov rozvoja tejto oblasti je však potrebné pokračovať v postupnom rozširovaní vedomostí. Najmä je potrebné rozšíriť siete v krajinách strednej a východnej Európy, v ktorých je oblasť Ad-PHS nedostatočne podporovaná alebo ešte nie je dostatočne rozvinutá.

Považujeme za dôležité zdôrazniť, že napriek významnému prínosu pre našu spoločnosť sú PHS stále nedostatočne uznávané a podporované európskymi inštitúciami a vnútroštátnymi verejnými orgánmi. Toto nedostatočné zastúpenie by mohlo ovplyvniť pracovníkov PHS aj koncových používateľov.

Vidíme však určitú kompatibilitu na úrovni politik a programov EÚ a tie najdôležitejšie sú uvedené nižšie.

Ďalšie odporúčania sa nachádzajú v Memorande o projekte Ad-PHS »Rozvoj osobných služieb a služieb pre domácnosť - potreba dneška a nevyhnutnosť zajtrajška« pre novú Európsku komisiu a Parlament od mája 2019.

Dokument je dostupný na tomto [odkaze](#).

Programová kompatibilita

- Závazok EÚ v súvislosti s *Dohovorom OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a stratégiou zdravotného postihnutia 2010 - 2020* podporil pridelovanie prostriedkov z rozpočtov a implementáciu prístupu k opatrovateľským službám v naturáliách a/alebo peňažným príspevkom osobám so zdravotným postihnutím vo všetkých krajinách zahrnutých do projektu. Výraznejšie zapojenie na úrovni EÚ by preto mohlo mať podobný vplyv aj v prípade rozvoja PHS.
- *Európsky pilier sociálnych práv* adoptovaný európskymi lídrami sa dôrazne zameriava na rovnaké príležitosti a pracovné miesta pre všetkých, ako aj na podporu profesionálnej mobility a

Tento projekt je financovaný
Európskou úniou.
(Ad-PHS - VS/2018/0344)

hospodárskej premeny. Preto by mal jeho nadchádzajúci akčný plán obsahovať opatrenia zamerané na zlepšenie prístupu a dostupnosti PHS, ako aj pracovných podmienok v tomto odvetví.

- Posledná stratégia Komisie v oblasti rodovej rovnosti 2020 - 2025 stanovuje kľúčové opatrenia na nasledujúcich päť rokov v kombinácii s cieľom posilniť integráciu hľadiska rodovej rovnosti dovšetkých politík a hlavných iniciatív EÚ.
- Keďže družstvá už boli v niektorých európskych krajinách, ako napríklad v Taliansku, vyčlenené za dôležitých aktérov v oblasti PHS, rozvoj PHS by tiež prispel k realizácii cieľov *Akčného plánu pre sociálne hospodárstvo*.
- Vzhľadom na to, že pracovníci v domácnosti sú často mobilní na nadnárodnej úrovni, vyzývajú sa subjekty na európskej úrovni, ako napríklad novovytvorený *Európsky úrad práce*, aby im zabezpečili spravodlivé pracovné podmienky. Aktéri na európskej úrovni môžu ďalej nastaviť impulzy na vytvorenie celoeurópskeho kvalifikačného rámca pre domácich pracovníkov, ktorý by im umožnil preniesť svoje zručnosti z jedného kontextu do druhého. Európska platforma zaoberajúca sa nelegálnou prácou má byť tiež začlenená do ELA v roku 2021.
- Podobne by rozvoj PHS mal byť tiež súčasťou *dlhodobej vízie EÚ pre vidiecke oblasti*, aby sa zabránilo vylúčeniu vidieckeho obyvateľstva z podporných služieb v domácnosti, a tiež aby sa vytvorili diverzifikované pracovné príležitosti pre vidieckych obyvateľov.

Tento projekt je financovaný
Európskou úniou.
(Ad-PHS - VS/2018/0344)

